BUITEN

28E JAARGANG No. 4 ZATERDAG 27 JANUARI 1934

AAN DE ANKEVEENSCHE PLASSEN
(BIJ HET ARTIKEL: „OVER WATER- EN VEENLAND")

BUITEN
Geïllustreerd Weekblad aan het Buitenleven gewijd

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

OVER WATER- EN VEENLAND (GEÏLL.) (SLOT), DOOR DR. B. POLAK . . . . . BLZ. 37, 40—42
HET FAMILIESTUK, UIT HET HONGAARSCH VAN KÁLMÁN CSATHÓ . . . . . BLZ. 38—39, 48
SPONZEN (GEÏLL.) DOOR DR. H. ENGEL . . . . BLZ. 42—45
HET BIER IN HET VOLKSLEVEN, DOOR J. H. DELAHAYE . . . . . BLZ. 44—55
VLUCHT NAAR HET ZUIDEN (GEÏLL.), DOOR DAVID TOMKINS . . . . . BLZ. 46—47
FRAAI BLOEIENDE VETPLANTEN (GEÏLL.) ECHEVERIA RETUSA HYBRIDA, DOOR L. SPRUIT . . . . . BLZ. 47—48
DE SNOEIERS, DOOR WS. . . . . BLZ. 48

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar **Rokin 74—76, Amsterdam.** *Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventueele terugzending.*
Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, verboden.

HET FAMILIESTUK

Uit het Hongaarsch van KÁLMÁN CSATHÓ

STEVEN BORSAY blonk niet precies uit door verstand. Het beste bewijs daarvan was, dat hij als zoon van Mozes Borsay ter wereld was gekomen. Was hij namelijk verstandig geweest, dàn zou hij als zoon van zijn oom Gregorius op 't wereldtooneel zijn verschenen, want even zeker als het is, dat Gregorius en Mozes broers waren, evenzeer staat 't vast, dat er tusschen die beide broeders een hemelsbreed verschil bestond.

Gregorius was een man met een gelijkmatig humeur, die zich aan de omstandigheden wist aan te passen, die nooit een oordeel uitsprak, dat in tegenspraak was met dat van de meerderheid, en die driemaal nadacht alvorens een cent uit te geven. Of dit alle deugden zijn, die in de andere wereld beloond worden, weet ik niet, maar wèl weet ik, dat ze hierbeneden aan Gregorius een plaats als wethouder hadden bezorgd.

Mozes daarentegen was een gulle boer, een man uit één stuk, ongegeneerd, bruusk, maar met een hart van goud en een gevoelig gemoed. Hij had een afkeer van de politiek, hij hield er niet van zich vooruit te ellebogen, en nergens voelde hij zich beter op zijn gemak dan op zijn goederen temidden van zijn beesten.

„Zij hebben mij nooit eenig kwaad berokkend!" zei hij, „en aan mijn beesten dank ik 't zelfs, dat ik de boosheden van de menschen kan verdragen!"

„De boosheden van de menschen" verschenen bij Mozes Borsay 't veelvuldigst in den vorm van schuldbekentenissen, die betaald moesten worden, en die ten gevolge hadden, dat op het domein van Rekettyés de hypotheken steeds meer aangroeiden en de inkomsten afnamen. Mozes Borsay zag dit zelf heel goed, hij stond er echter machteloos tegenover, want indertijd had hij zelf die schuldbekentenissen geteekend om goede vrienden uit den brand te helpen. Sedertdien waren die goede vrienden in vijanden veranderd, die angstvallig zijn huis en hof vermeden; de schuldbekentenissen daarentegen bleven hem trouw, en kwamen hem geregeld om de drie of vier maanden opzoeken.

Op die dagen verbaasde Mozes Borsay zijn gezin vaak door de allerongerijmdste uitlatingen:

„Hadden ze mij maar nooit laten leeren lezen en schrijven", zei hij op zekeren dag. „Van 't lezen heb ik nog wel eenig profijt gehad, maar wat schrijven betreft. . . . . de duivel moge 't halen! Dat helpt me alleen maar naar den kelder!"

Een anderen keer riep hij in zijn ergenis over een geprotesteerden wissel uit:

„Als mijn kleine jongen op een goeden dag bij me komt met de verklaring, dat hij niet wil gaan studeeren, dan zal ik hem daarvoor op allebei zijn wangen zoenen, dan zal ik hem een mooie broek met kwasten kooper en een vest met mooie, glimmende knoopen, en dan maken we van hem een gelukkigen boer, die zoo vroolijk is als een vink!"

De jonge Steven echter vond 't afleggen van zulk een verklaring zelfs niet eens noodig: hij vergenoegde er zich eenvoudig mee heelemaal niet te leeren, ongetwijfeld van meening zijnde, dat dit al voldoende was om boer te worden.

De schoolmeester van Kalanos, die de taak had den jongen Steven in de voorportalen van het heiligdom der wetenschappen binnen te leiden, verklaarde, dat hij nog nooit met een kind te doen gehad had, dat zóó'n harden kop had! Maar dit was met overdrijving gesproken! Steven was geen domkop, maar hij had een ongeneeslijken afkeer van letters en cijfers, waar tegenover hij de meest lijdelijke houding aannam.

Als de schoolmeester zich bij vader Borsay over Steven kwam beklagen, dan haalde de vader zijn schouders op.

„Dit meerschuim hier leende zich ook niet bepaald gemakkelijk voor bewerking van den modeleerder", zei hij eens, „en toch, kijk eens wat een pracht van een pijp hij ervan heeft weten te maken! Dat komt omdat die man handig was en zijn vak goed verstond!" En met een zeer voldaan gezicht hield hij den meester zijn meerschuimen pijp voor, waarop een tros druiven was uitgesneden, door twee mannen aan een op hun schouders rustende staak gedragen. En, omdat hij juist het laatste haaltje gedaan had, riep hij zijn zoontje toe:

„Heila, Steven! zet jij deze pijp eens weer op 'r plaats en breng me een andere, maar een die goed gestopt is, hoor!"

Dáár had Steven verstand van! want 't bekijken van de pijpencollectie van zijn vader behoorde tot zijn liefste bezigheden. Daar er op Rekettyés haast geen schilderijen, ornamenten of plaatwerken te vinden waren, bracht de jongen de lange winteravonden door met het aandachtig beschouwen van de voorstellingen, die op de verschillende pijpen waren gestoken. Hij deed dat vaak en vol aandacht, en op een goeden dag vroeg hij aan den ouden Borsay:

„Zeg eens, vader! Als u dood gaat, zijn dan al die pijpen voor mij?"

„Hoho! Jij duivelsche kwajongen!" lachte de vader. „Zit jij al te speculeeren op je vader's dood? Je zult met 't pijperoer hebben, en subiet hoor!" En hij hief Steven in zijn armen omhoog, en zoende hem schaterlachend op zijn mond, dat 't klapte.

Zoo groeide Steven op in de schaduw van den rook der pijpen, die hem later te wachten stonden, en zoo werd hij een stevige, knappe, jonge boer. Toen hij zeventien jaar was, en voor zijn overgangsexamen naar de vierde klasse slaagde, beschouwde de familie zijn studietijd als geëindigd. Hij kon toen heel goed een auto besturen, was een uitnemend schutter, was absoluut niet bang voor een paar liters wijn, — verder, vond hij, behoefde hij niets meer te leeren, want niemand vroeg hem ooit iets wat op school onderwezen wordt.

Moeder Borsay, die er lang voor gestreden had, dat men Steven de school zou laten afloopen, werd 't met zichzelf eens, dat de door hem opgedane kennis nu voldoende was om zijn ouderlijk erfdeel te beheeren, en, aldus gerust over 't lot van haar zoon, sloot zij op een somberen herfstdag voor altijd de oogen. Zes maanden later was het de beurt van vader Borsay, en Steven bleef alleen achter, op twintigjarigen leeftijd, met een zwaar-verhypothekeerd grondbezit en met een menigte te betalen wissels.

Toen oordeelde neef Jan, de zoon van oom Gregorius, het uur aangebroken om de oude veete te begraven, die hij van zijn vader geërfd had, en waarvan de oorsprong schuilde in een door Gregorius onrechtvaardig begonnen proces over 't bezit van een weide van vijftig vierkante roe.

Hij ging dus zijn neef Steven opzoeken, die vele jaren jonger was dan hij, en vroeg inlichtingen omtrent de nalatenschap.

„'t Is ongehoord!" schreeuwde hij verontwaardigd. „Ik had nooit geloofd, dat je vader er zóó slecht vóórstond! Laten we samen eens overleggen wat je te doen staat: we zullen wel een of anderen uitweg weten te vinden".

De uitweg dien hij vond, was deze: Steven mondig te laten verklaren en hem vervolgens zijn uitgestrekte bezittingen voor een appel en een ei af te koopen. Neef Jan deed dit alleen — zooals hij zei — opdat de bezitting niet in vreemde handen zou geraken, en opdat er voor Steven voldoende zou overblijven om fatsoenlijk van te kunnen bestaan. Wat er voor Steven overbleef, was een boerenwoning, een tiental bunder, een paar ossen, eenige koeien en een span paarden. En . . . . het antieke rek met de pijpen van zijn vader.

Erkend moet worden, dat Steven eigenlijk aan zijn neef

het huis verkocht had met den geheelen inboedel inbegrepen, maar toen het oogenblik van scheiden dáár was, toen schoot 't gemoed hem vol:

„Ik heb spijt over niets", riep hij uit, „maar, dat me zelfs de pijpen van mijn vader ontnomen worden, dàt is al te vreeselijk!"

Neef Jan greep deze gelegenheid aan om zich edelmoedig te betoonen bij zijn voordeelig gedanen koop:

„De pijpen van je vader? Neem die maar mee, mijn waarde! Ik wil ze je niet onthouden. Bovendien rook ik zelf nooit".

Steven leefde dus eenvoudig op zijn tien bunder. Soms ging hij op de jacht. Soms bracht hij den avond door met den pastoor en den notaris onder een flesch wijn. Soms kneep hij in de frissche roode wangen van een jonge boerendeerne, maar 't meest van den tijd zat hij op de deel de eene pijp na de andere te rooken, zooals dat wijlen zijn vader ook had gedaan. Onder die bedrijven bekeek hij er de figuren van, evenals in zijn kinderjaren, en dacht dan na over de wonderlijke omstandigheden, die hem zijn ouderlijk goed hadden doen verliezen. Hij had een vaag besef, dat, indien hij vroeger meer aandacht gewijd had aan de beoefening der Latijnsche grammatica, hij temet niet zóó aan lager wal zou zijn geraakt. Ja, hij kwam zelfs zóóver zichzelf te bekennen, dat neef Jan — die liefhebbende bloedverwant — misschien wel wat àl te goedkoop in 't bezit van die gronden was geraakt; maar zulke ideeën doorkruisten slechts vluchtig zijn geest, evenals schapenwolkjes die aan de zon voorbijtrekken.

Hij zag Jan slechts uiterst zelden, en vernam pas eenigen tijd later van diens huwelijk en van de aankomst van een mooie stadsche juffer in het huis zijner vaderen.

Groot was daarom Steven's verbazing, toen hij op een dag een landauer voor zijn woning zag stilhouden, waaruit neef Jan stapte, in de puntjes gekleed.

Maar, opdat Steven de eenige moge wezen, die zich over dit onverwachte bezoek verbaasde, willen wij hier even verslag doen van een gesprek eenigen tijd vroeger door de jonggehuwden te Rekettyés gevoerd. Men moet dan weten, dat Jan's jonge vrouw een groot liefhebster van antiquiteiten was, en bijzonder gesteld op de meubels in de kamer, waar vroeger ook het pijpenrek hing. Het was een mooi ameublement van kunstig bewerkt hout, uit den tijd van Maria Theresia, en dagenlang kon zij zoekbrengen met het te bewonderen.

„Weet je wat hier alleen nog aan ontbreekt?" vroeg ze op zekeren dag aan haar man. „Een antiek pijpenrek met mooie, flink-doorgerookte meerschuimen pijpen. In een omgeving als deze, een heerenkamer, behoort bepaald een pijpenrek, en daarenboven is 't decoratief ook".

„Er is er vroeger ook een geweest, maar Steven heeft 't meegenomen. Hij was er zoo ontzettend aan gehecht, en verlangde zóó 't te hebben, dat ik 't hem maar heb cadeau gegeven", antwoordde haar man.

„Zie je wel! Dat wist ik niet eens! en toch heb ik 't geraden! Dat familiestuk moeten we zien terug te krijgen, hoor! Beloof hem iets anders er voor in ruil, bijvoorbeeld een os of een koe, of wat je maar wilt . . . .".

„Ik vrees, dat hij er geen afstand van zal willen doen, noch voor geld, noch voor beesten of iets anders. Maar toch . . . . wie weet . . . . misschien krijg ik een of anderen vernuftigen inval, waardoor ik 't hem weer afhandig maak, bijvoorbeeld door zoo'n dolle weddenschap à la Borsay, zooals onze grootvader die wist te verzinnen . . . .".

„Wat is dat voor een soort van dolle weddenschappen?"

„Dat vertel ik je pas wanneer ik er succes mee heb".

De volgende gedachte was hem namelijk door 't hoofd gegaan: De Borsay's speelden nooit kaart, doch waren altijd wèl te vinden voor de grilligste weddenschappen, zooals voor het uitvoeren van een moeilijk kunstje in 't beste schieten met 't geweer, of te paard, of voor een bijzondere scherm- of worstelpartij; ziedaar wat bij hen onophoudelijk aan de orde van den dag was. En Steven was in dit opzicht een echte Borsay! Indien 't neef Jan mocht gelukken hem tot zulk een soortement van weddenschap over te halen, wel, dan zou Jan hem, ten koste van een geringe opoffering, er toe kunnen brengen zich van zijn rek met pijpen te ontdoen! O! geld zou 't Jan heelemaal niet hoeven te kosten! alleen maar een paar opstoppers in zijn rug of op een ander lichaamsdeel; dat doet weliswaar even pijn, natuurlijk! maar 't is toch in allen gevalle verkieslijker dan iemand een os of een koe present te geven!

Steven was niet bovenmatig ingenomen met het bezoek van zijn neef, maar hij deed alle moeite om zijn gevoelens te verbergen. Om Jan te toonen, dat hij welkom was, liet hij een flesch wijn en glazen aanrukken. Vervolgens ging hij praten over den regen en over 't mooie weer, steeds trachtend op 't gezicht van zijn neef te lezen wat deze in zijn schild voerde, en wat het ware doel van diens bezoek toch mocht wezen.

Lang behoefde hij daarop niet te wachten, want Jan, die vlak tegenover het pijpenrek was gezeten, riep plotseling uit:

„Wat is dat pijpenrek toch een prachtstuk! En die pijpen!.... eenvoudig een lust om naar te kijken! 't Is toch jammer geweest dat oude familiestuk weg te halen van zijn oude plaats waar 't hoorde! Ik begrijp eigenlijk niet goed hoe je daartoe 't hart hebt gehad!"

Steven was volslagen verrast. Weliswaar was hij verdacht geweest op een of anderen kwaden streek van den kant van zijn neef, maar niettemin was hij er vèr van af te veronderstellen, dat men hem in zijn eenige zwak, in zijn pijpen, zou durven tasten!

„Ze behoorden allemaal aan mijn vader", zei hij, „dat is de reden waarom ik ze heb meegenomen".

„Jawel, maar de heele bezitting behoorde aan je vader" antwoordde Jan, „en alle andere meubelen ook. Wanneer je daarvan wèl hebt kunnen scheiden, waarom ben je dan zóó bijzonder sterk gehecht aan dat rek met pijpen?"

Steven hief zijn hoofd op en staarde somber voor zich uit.

De woorden door Jan zoo juist geuit, wierpen een licht op iets, dat hij reeds geruimen tijd bij zichzelf had trachten op te lossen zonder daar echter in te slagen. Hij herhaalde den zin in gedachten, maar hem aldus omkeerend: „Als ik zóó bijzonder sterk gehecht ben aan dit eene stuk, hoe heb ik me dan zoo gemakkelijk kunnen ontdoen van den heelen overigen boel?"

Hij voelde een doffe woede in zich opkomen, die gaandeweg zijn brein geheel beheerschte. Zwijgend sloeg hij snel een heel glas wijn naar binnen.

Jan hief zijn glas in de hoogte, klonk met hem en zei:

„Ik zal je een voorstel doen: Ik verklaar me bereid om van jou drie ferme klappen in ontvangst te nemen, onverschillig met welke van deze pijperoeren, als dat aan mij het recht verschaft om het familiestuk weer op zijn oude plaats te hangen met alle pijpen er in!"

„Hum", bromde Steven terwijl zijn oogen onheilspellend fonkelden. „Hoeveel klappen zei je? Drie?"

„Ja, drie".

Steven haalde zijn schouders op: „Dat is wel een beetje heel weinig voor zóóveel pijpen. Maar, als je nu eens zei: zes, zes, vlak na elkaar en zonder op te springen, dàn zou je ze voor mijn part dadelijk kunnen meepakken".

„Top!" riep Jan verheugd, „eens gezegd blijft gezegd!"

„Accoord!" gromde Steven.

„Dan maar direct ook!" zei Jan en ging meteen plat op zijn buik op de leeren canapee liggen. Steven stapte naar 't pijpenrek toe en koos een stevig pijperoer van kersenhout uit.

„Begin je haast?" riep Jan ongeduldig, want hij raakte in denzelfden gemoedstoestand als iemand, die zich een kies moet laten trekken. Hij had even weinig vertrouwen in 't goede hart van Steven als in de mooie praatjes van den dentist, die verzekert dat hij geen pijn zal doen. Het best is altijd zoo'n zaakje achter den rug te hebben!

Daar hief Steven het pijperoer omhoog, zwaaide het een paar maal woest in de lucht rond, en liet 't vervolgens ongenadig hard op zijn neef neerdalen.

„Wel alle duivels!" vloekte Jan met gesmoorde stem, „wat heb jij een kracht in je handen!"

Een oogenblik liet Steven het pijperoer zakken:

„Als jij 't wenscht, dan kunnen we 't hierbij laten".

„Dat denk je maar!" riep Jan. „Eens gezeid blijft gezeid!" en krampachtig zich vastklemmend aan het kussen van de canapee, riep hij: „Vooruit! Ga door!"

De aderen op het voorhoofd van Steven zwollen dik op; nòg steviger omklemde hij 't roer, en diende er een tweeden slag mee toe, een gruwelijken slag, precies op dezelfde plek als de eerste.

Jan's lichaam veerde omhoog, maar hij bleef liggen.

„Hum!" bromde Steven en dacht in zichzelf: „Heb jij zóó'n geducht verlangen naar mijn pijpen? Wacht dan maar eens eventjes, mannetje!"

(Slot op blz. 48)

BIJ DE LOOSDRECHTSCHE PLASSEN

OVER WATER- EN VEENLAND

DOOR DR. B. POLAK (*Slot*)

MEN heeft altijd gedacht, dat deze baggerturf, die uit het water wordt gehaald, ook daarin is ontstaan. Het is n.l. een oude ervaring, dat slootjes tusschen weilanden al heel spoedig vol kunnen raken met de overblijfselen van waterplanten, die daarin welig gegroeid hebben. Deze resten zijn daarin dan tot een soort veen vergaan. Ook in grooter water ziet men hoe aan den kant en op ondiepe plaatsen, water- en moerasplanten steeds meer vergane resten deponeeren, tot tenslotte groote stukken droogkomen en plaats maken voor echte landplanten, zooals elzen en berken. ✕ Men stelt zich voor, dat allereerst ondergedoken waterplanten, waterpest, hoornblad, fonteinkruid, den bodem langzaam hebben opgehoogd, tot dat deze zoo ondiep ligt, dat er waterlelies en andere drijvende waterplanten kunnen groeien. Waterlelies kunnen n.l. niet in diep water gedijen, één tot anderhalve meter is het maximum. Deze gewassen op hun beurt stapelen nu weer zooveel materiaal op, dat ze voor riet, lischdodden en biezen kunnen plaats maken. Deze oeverplanten kunnen alleen voorkomen wanneer het water niet dieper is dan een halven meter. Zooals de foto's toonen en zooals ieder dat wel opgemerkt heeft, vormt het riet een zoom rond het water en schuift het aarzelend voorposten naar diepere plekken. Soms maakt het uitloopers, die aan de oppervlakte blijven, zich daar vertakken en dan een drijvend rietveld vormen. ✕ Ook het riet heeft zijn opvolgers: mossen en zeggen; wanneer die weer het hunne hebben bijgedragen, komen de vochtlievende elzen en berken, die soms dichte moerasbosschen gaan vormen. Hiermede is het verlandingsproces, ook wel de vorming van het laagveen genoemd, afgeloopen. Laagveen is een veensoort, die opgebouwd is door planten, die min of meer onder water zijn vergaan. Het is dus heel begrijpelijk, dat men denkt, dat de baggerturf, die uit het water wordt getrokken, op bovenbeschreven wijze daarin zal gevormd zijn. Het zou ook heel logisch zijn .... als er niet een groot bezwaar was. De hier geschetste veenvorming heeft alleen plaats in water, dat niet dieper is dan één à anderhalven meter en de veenlagen, waaruit men de harde turf maakt, zijn gemiddeld drie meter dik. Zij laten dan ook een plas na van dezelfde diepte. In deze plassen ziet men nu alleen het dichtgroeien op ondiepe plaatsen, de diepere gedeelten blijven open en de aangroeiing is daar nagenoeg nihil. ✕ Hetzelfde is eveneens in de Loosdrechtsche plassen te zien, die hoewel er eens veen is uitgebaggerd, thans alleen aan den kant verlanden. Het groote open water, voorzoover het diep genoeg is, blijft vrij en daar zeilt en vaart men iederen zomer even onbelemmerd als ooit! ✕ De vraag is nu, waar komt dan het baggerveen vandaan, dat eenige meters dik is? De bewoners van Holland, die ook allang hebben waargenomen, dat op ondiepe plekken het water dichtgroeit en dat de legakkers en veengronden er al van ouds zijn, spreken van „rietzod", wanneer zij jonge laagveen-aangroeisels bedoelen en met „geschapen grond" duiden zij het oorspronkelijke veenland aan en willen daarmee zeggen, dat dat veen niet gegroeid is, maar reeds van het begin der schepping daar aanwezig was. ✕ Het begin der schepping is nu wel wat erg lang geleden, om alleen maar het ontstaan van een drie meter dikke veenlaag te doen plaats hebben. De aarde heeft sindsdien heel wat ingrijpender veranderingen ondergaan; de veenvorming daarentegen is een proces uit de allerjongste geologische tijden, uit het quartair. Veen heeft zich in onze streken afgezet, toen het landijs, dat eens groote gebieden bedekte, zich ongeveer 17000 jaar geleden voor goed terugtrok. Dat eerste veen is begonnen als een afzetting in de talrijke plassen en meertjes; op de boven-beschreven wijze is het vervolgens uit het water gegroeid en toen het eenmaal zoover was, was het geen laagveen meer, doch hoogveen. ✕ Hoogveen begint zoodra het water zoover is dichtgegroeid, dat de planten die de plaats ervan hebben ingenomen, het met de wortels niet eens meer bereiken. Die

EEN MOOI HOEKJE AAN DE BEULAKKERWIJDE BIJ GIETHOORN

planten leven dus uitsluitend van neerslagwater. Dit was nog niet het geval met de elzen- en berkenvegetatie, die wij als slot van het verlandingsproces hebben beschreven en die, wanneer zij op hun beurt weer plaats moeten maken voor echte hoogveenplanten, het overgangsveen vormen. Dat gebeurt wanneer de neerslag in deze bosschen als plassen liggen blijft, daar er een moeilijk door te dringen laag is gevormd. De bodem verzuurt hierdoor en het veenmos, *Sphagnum*, vindt daarop zijn ideale groeiplaats. Dit mos is zoo gebouwd, dat het groote hoeveelheden water als een spons kan opzuigen en vasthouden, waardoor het de plaatsen waar het groeit door en door vochtig en moerassig maakt. Boomen verstikken hierin en als dat is geschied, breidt het veenmos zich nog eens extra ten koste van deze uit. Uitgestrekte gebieden zijn op deze wijze in hoogveen herschapen; zeer bekend is het Boertangerveen op de grens van Drente en Duitschland. Dergelijke venen waren natuurlijke grenzen, niemand waagde er zich in, daar de laag vochtig veenmos meters dik kan worden; men zinkt er in weg als in drijfzand. Het Asser museum herbergt de stoffelijke overblijfselen van eenige slachtoffers uit de vroege Middeleeuwen, die aldus zijn omgekomen. Tegenwoordig zijn dergelijke venen gedraineerd door middel van talrijke kanalen, die erin zijn gegraven. Het veenmos druipt hierin uit en verdroogt, hierdoor zijn de Drentsche venen tegenwoordig overwegend met heide bedekt. Door dat uitdrogen zijn deze venen ook ingezakt, een werkelijk levend, doorgroeiend hoogveen ligt hooger dan de omgeving. Het veenmos, dat vocht vasthoudt, is van het bodemwater onafhankelijk geworden en kan zich, dank zij de hygroscopische eigenschappen, daarboven verheffen. Eenige begeleiders van het veenmos zijn: het wollegras, met witte pluimpjes in den voorzomer, de veenbes, zonnedauw, snavelbies en gagel. ☒ Gaan wij nu eens kijken wat er zooal voor soorten te vinden zijn in het Hollandsche baggerveen, dan blijkt, dat tegen de verwachting in, het niet alleen de planten zijn, die open water doen dichtgroeien, m.a.w. laagveenplanten, doch ook boomen en eveneens hoogveenplanten, zooals: veenmos, wollegras, heide, e.d., welke alle keurig laagsgewijs opgestapeld in de boven beschreven volgorde voorkomen, tegenwoordig één tot drie meter onder water! Hierdoor wordt het probleem van het ontstaan van het Hollandsche baggerveen nog ingewikkelder en er rest ons niets anders dan de veronderstelling, dat dit veen evenals het Drentsche oorspronkelijk boven het niveau van het grondwater gevormd werd. Dit grondwater is in Holland evenwel gestegen in den loop der tijden, of, zooals men dit ook uitdrukt, de bodem in onze kustprovincies is gedaald en daalt nog steeds. Het veen is op deze wijze verdronken, oorspronkelijk zal het nog wel steeds zijn aangegroeid, doch later, toen men dijken ging leggen en het land werd ontgonnen en voor weiland gebruikt, hield dit op. Zoo zijn nu de beide provincies Holland voor een groot deel bedekt door dit, in het grondwater zittende, lage hoogveen. Het eigenaardige is, dat er wanneer men het uitbaggert, laagveenplassen ontstaan. Immers, het grondwater, dat bijna tot aan de oppervlakte is gestegen, neemt eenvoudig die plaats in en in grondwater, voor zoover het niet te diep is, groeien laagveenplanten. ☒ De foto's van Beulakkerwijde en Gooische plassen vertoonen deze hernieuwde veenvorming. Men ziet rietzoomen, die steeds nauwer den plas gaan insluiten, ten slotte groeien alweer boomen op het jonge zod. In het midden van den plas evenwel drijven blanke zeiltjes; daar zal het op de diepere plekken niet spoedig dichtgroeien. Hoogstens treft men daar eenige fonteinkruiden, waarvan de slappe stengels nauwelijks de oppervlakte bereiken; terwijl we de waterlelies al meer aan den kant moeten zoeken. Heel de natuurlijke volgorde van oever- en waterplanten ziet men aan deze oorspronkelijk kunstmatig gegraven meren en deze gewassen verstaan het zóó goed, het al te rechte van een legakker en van den omtrek te verdoezelen en te overgroeien, dat we al spoedig het geheel als natuur gaan zien. ☒ De plassen zijn één geworden met het landschap.

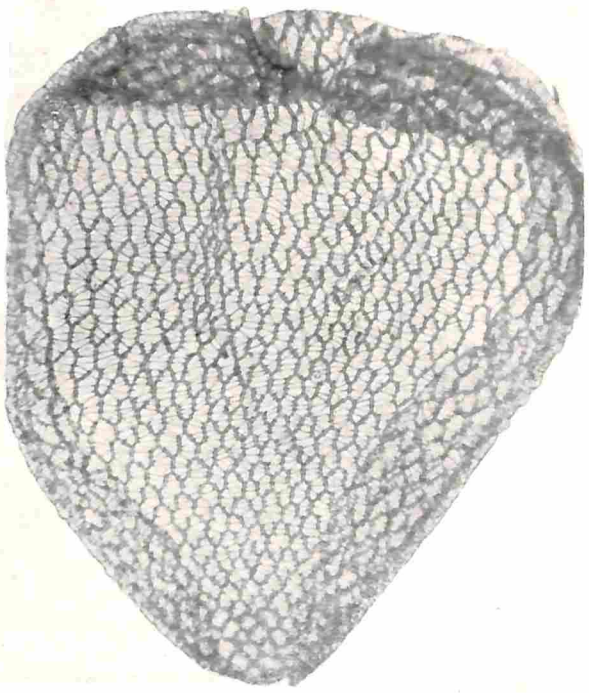

Foto C. J. Kooy

103 × VERGROOT BLAD VAN HET VEENMOS
MEN ZIET GROOTE CELLEN, ALLE MET SPIRAALVORMIGE WANDSTRUCTUUR; DEZE ZIJN IN STAAT WATER OP TE ZUIGEN. DE SMALLE, DONKERE CELLEN BEVATTEN BLADGROEN, DE GROOTE CELLEN MET SPIRALEN ZIJN LEEG EN KUNNEN ALLEEN LUCHT OF WATER OPNEMEN

zij zijn er zelfs een sieraad van: het moerassige veenland is een spiegelend water geworden met een rijken plantengroei, dat er kleur en leven aan geeft.

SPONZEN

DOOR Dr. H. ENGEL

OVER het algemeen zijn de lagere zeedieren van maar weinig direct nut voor den mensch. Men kan de oesters en hun paarlen noemen, de kreeften, de mosselen, die wij eten, maar erg veel meer is er dan ook al niet te bedenken. Alleen de sponzen leveren ons iets, dat we nog niet graag missen zouden. Niet iedereen weet, dat de sponzen dieren zijn, dat onze gewone badsponzen niet anders zijn, dan de gedroogde, gebleekte skeletten van een dier! Of doet men beter te zeggen van een kolonie van dieren? ✉ In de eerste plaats dan: een spons is een dier. Bladgroen, het kenmerk van zoovele planten, bezit een spons nooit. In zijn jeugd kan hij zich, tot het zoeken van een geschikte woonplaats, vrij rondbewegen. Zijn voedsel bestaat niet, zooals bij planten, uit minerale stoffen, maar uit andere wezentjes, het in het water zwevende zoogenaamde plankton. En tenslotte heeft een spons, wanneer men zijn weefsel onder het microscoop beschouwt, een geheel anderen bouw dan een plant. Kan men bij planten altijd duidelijk een opbouw uit cellen waarnemen, hier is het lichaam van dierlijke structuur, waarbij men minder duidelijk de cellen ziet, omdat deze meer of minder samengevloeid zijn tot wat men weefsels noemt. De weefsels worden gesteund door fijne naalden en andere lichaampjes, uit kalk, kiezel of hoorn gevormd, die, wanneer het er tusschenliggende weefsel door bepaalde droogprocessen is verwijderd, de ons bekende sponzen leveren. ✉ Menigeen die dagelijks zijn badspons gebruikt, is nog nooit op het idee gekomen, dat dit het skelet van een dier is! En omgekeerd, menigeen, die wel eens op zee of aan de kust kennis heeft gemaakt met de onoogelijke, vertakte of vormelooze klompen, die gewoonlijk een eigenaardigen knoflookgeur verspreiden, en die de levende sponzen zijn, zal moeilijk willen gelooven, dat deze onsmakelijke brokken ons reinigingsmiddel bij uitstek leveren. Een echte badspons zal men wel niet zoo gauw te zien krijgen, want er zijn duizenden soorten van sponzen, en van slechts heel bepaalde soorten is het skelet geschikt om benut te worden. ✉ De eenvoudigste vorm van spons is eigenlijk een klein zakje, dat gesteund wordt door hardere naalden, aan zijn buitenzijde een soort huid bezit en aan de binnenzijde met fijn trilhaar bezet is, dat wil zeggen, kleine haarvormige aanhangseltjes, die door gezamenlijk heen en weer te slaan een strooming in het water verwekken. Openingen in den lichaamswand laten water toe en het trilhaar zorgt er voor, dat dit door de groote opening het zakje weer verlaat. Bij het passeeren door het lichaam wordt dan alles, wat er aan voedsel in het water is, door vrije lichaamscelletjes opgenomen, verteerd en rondgebracht waar het noodig is. Men kan bij een levende spons dezen waterstroom gemakkelijk aantoonen door een fijngepoederde, lichte en niet oplosbare kleurstof, bijvoorbeeld karmijn, op het dier te strooien; men ziet dan duidelijk de kleurstof door de fijne openingen op zij in het lichaam verdwijnen en er door de groote opening weer uit komen. ✉ Gewoonlijk nu ziet men aan een spons meer uitvoeropeningen. Men zou dus in zoo'n geval van een kolonie kunnen spreken, hoewel het onmogelijk is in een dergelijk samenstel van meer individuen de afzonderlijke exemplaren aan te wijzen: ze zijn tot één geheel vergroeid. De lichaamswand heeft hier een aanzienlijke dikte en stevigheid bereikt en de trilhaarbekleeding vindt men nu in kleine kamertjes in dien lichaamswand: zij ontvangen hun water door de poriën in den buitenwand en voeren het weer af door een der vele afvoeropeningen of naar de groote centrale holte in het midden van de kolonie. Een wirwar van

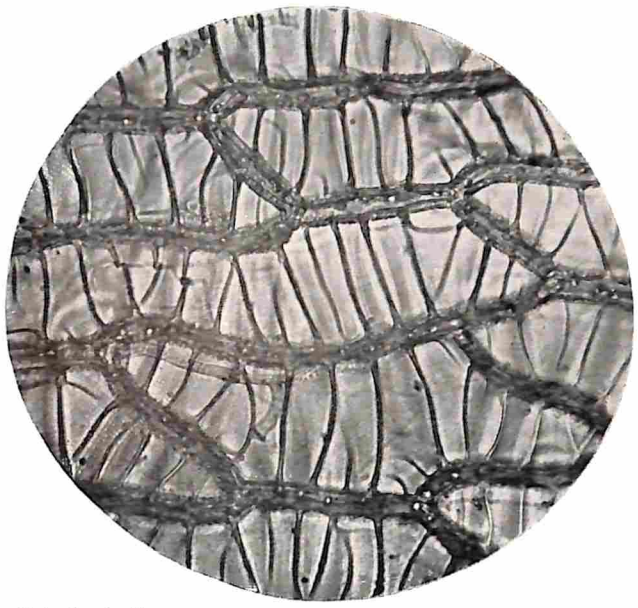

Foto C. J. Kooy

OVER WATER- EN VEENLAND. HETZELFDE MOSBLAADJE VAN BLZ. 41. 400× VERGROOT

MEN ZIET NU HEEL DUIDELIJK HET VERSCHIL TUSSCHEN DE CELLEN, DIE SPIRALEN IN DEN WAND VERTOONEN, DOCH VERDER LEEG ZIJN, EN DE DONKERE, GROENE, DIE MET BLADGROEN GEVULD ZIJN

EEN FOL VERDROOGD ZEGGEGRAS

kanaaltjes doortrekt dan dien lichaamswand. ✕ De groote zoöloog Ernst Haeckel, bekend wegens zijn propaganda voor het Darwinisme en pas eenige jaren geleden gestorven, heeft een boek uitgegeven, dat hij Kunstformen der Natur noemde en waarin hij uit alle groepen van de levende natuur de fraaiste vormen bijeenbracht. De skeletnaalden van de sponzen nemen daarin een belangrijke plaats in. Naalden, kruisen, sterren, ankers, enkele en dubbele draden, samenweefsels, de meest samengestelde vormen, nu eens reusachtig groot, dan weer mikroskopisch klein, treft men er onder. Vooral de zoogenaamde kiezelsponzen, wier skelet dus uit kiezel is opgebouwd, vertoonen zeer fraaie vormen. Het is een der grootste natuurwonderen, die bouw van zoo wonderbaarlijke vormen door een zoo primitief dier. ✕ Men begrijpt, dat nòch de sponzen met een breekbaar kalkskelet, nòch die met vlijmscherpe kiezelnaalden te gebruiken zijn als badspons. Daar kunnen alleen de sponzen met een hoornskelet toe dienen. En ook weer lang niet alle hoornsponzen vormen na droging en behoorlijke toebereiding een bruikbaar voorwerp, dat veel water kan opzuigen, heel zacht en buigzaam en toch sterk is. Er mogen geen zandkorrels door de spons gebruikt zijn tot het versterken van zijn skelet, zooals die sponzensoort het altijd doet, die men alleen voor paarden gebruikt, maar die den mensch, wanneer hij een niet al te leerachtige huid heeft, weinig plezier verschaft. *Euspongia*, de ware spons, noemt men met een Latijnschen naam het geslacht, dat aan alle eischen voldoet — en iedere huismoeder weet, hoeveel de verschillende soorten en individuen van dat geslacht onder elkaar nog weer verschillen! ✕ Deze sponzen komen dus in den handel als badspons en zij zijn het doel van de aan sommige kusten een goed bestaan opleverende sponzenvisscherij. Vooral de Middellandsche-Zeekust is van ouds het tooneel van dit eigenaardige bedrijf geweest. De Grieksche en de Klein-Aziatische kusten leveren de fijnste soorten, maar ook de kust van Zuid-Frankrijk, Dalmatië, en van Noord-Afrika zijn bekend om hun goede kwaliteiten, die niet veel van de Levantijnsche verschillen. ✕ Deze sponzen groeien nabij de kusten, op een diepte van 6—16 meter, en men pikte ze vroeger van den bodem op met behulp van een moeilijk hanteerbaren, zeer langen drietand, die veel geleek op het klassieke model, waarmede men Neptunus altijd ziet afgebeeld. Maar ook door duiken weet men zich de sponzen te verschaffen en dat is de meest gebruikte methode in den Levant. Naar men zegt, kunnen de duikers tot soms vier minuten onder water blijven en daarbij telkens een aanzienlijke hoeveelheid sponzen verzamelen! Maar het spreekt wel vanzelf, dat men ook in deze industrie meer en meer gebruik gaat maken van de moderne hulpmiddelen en duikerpakken aantrekt. Het visschen met netten, dat men wel eens geprobeerd heeft, schijnt niet veel succes gehad te hebben, de sponzen werden door het net te veel kapot gescheurd en bovendien is het visschen met een net op een rotsbodem iets, dat veel te veel gevaar voor het net zelf oplevert. Wanneer zoo'n kostbaar vischtuig even blijft haken achter een rotspunt, scheurt het en is het verloren. ✕ Wie zulke juist gevangen sponzen te zien krijgt, zal, wanneer hij het niet reeds weet, moeielijk raden wat het zijn, die vuile grauwe, bruinachtige, zwarte, soms ook anders gekleurde knollen, pannekoeken, weeke klompen met een eigenaardigen, onaangenamen, doordringenden geur. Om er behoorlijke badsponzen van te maken, legt men ze eerst in water te rotten, waarbij alle levend weefsel wegteert en er gemakkelijk uitgespoeld kan worden. Daarna wordt de spons gebleekt in de zon en dan eerst zijn ze zoo ver, dat men kan gaan uitzoeken, welke de zachtste en fijnste „eerste kwaliteit"-sponzen zijn en dus de grootste waarden in den handel zullen vertegenwoordigen. Een ieder weet hoeveel kwaliteiten en prijzen er in sponzen bestaan. ✕ Ook heeft men reeds getracht de wetenschap op het kweeken van sponzen toe te passen en wel door het kunstmatig voortteelen ervan. Sponzen groeien niet zoo heel snel en bij een

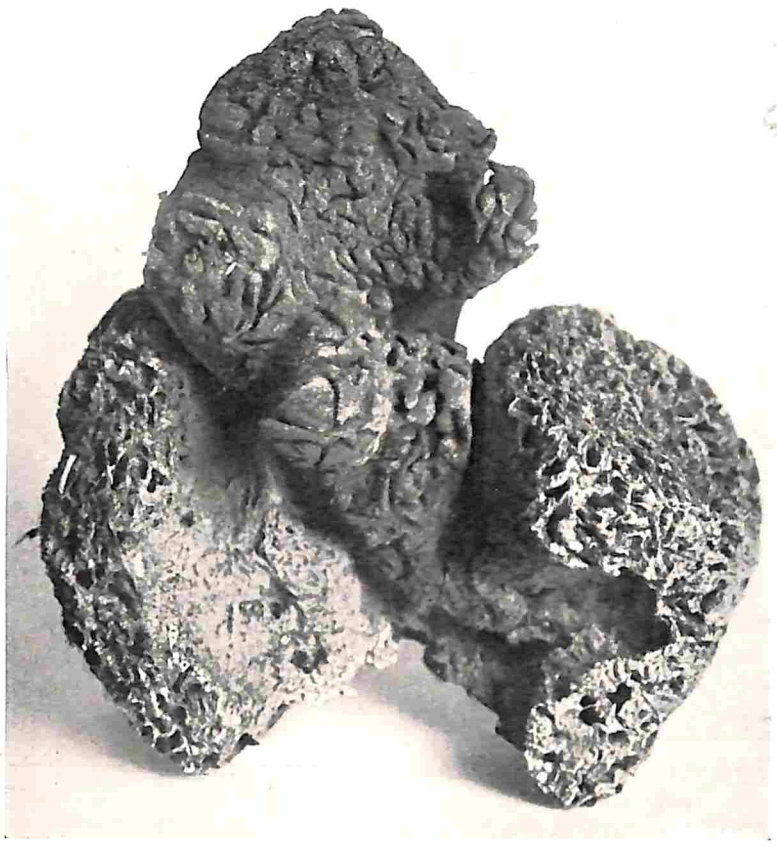

ONGEFATSOENEERDE AMERIKAANSCHE SPONS

EEN GEZELSCHAP VAN KLEINE ZAKSPONSJES, WAARVAN ELK ZEER DUIDELIJK DE GROOTE CENTRALE UITVOEROPENING VERTOONT

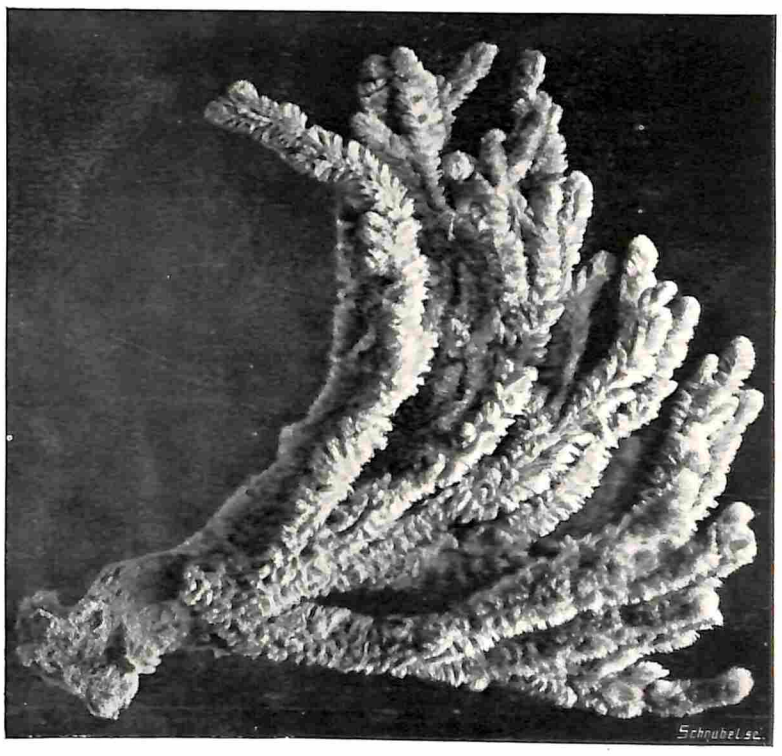

KOLONIE VAN DICTYOCYLINDRUS VENTILABRUM, EEN DER FRAAISTE SPONSSOORTEN

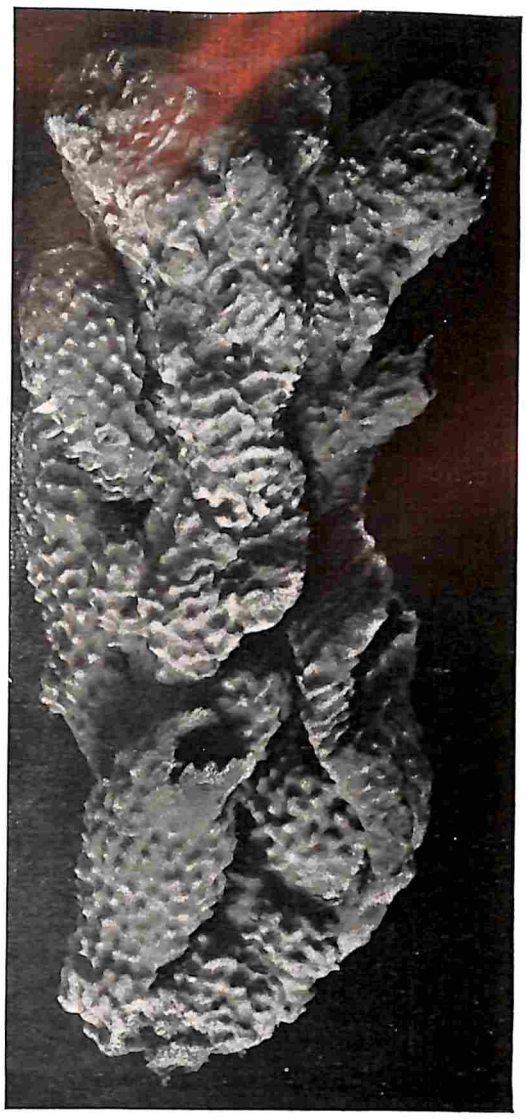

EEN SPONZENKOLONIE. MET ZIET DUIDELIJK DE KLEINE INVOEROPENINGEN EN DE GROOTERE AFVOEROPENINGEN

grondige uitbuiting van een gebied zal er spoedig geen voldoend aantal meer te vinden zijn. Een spons kan zich op twee manieren voortplanten, ten eerste op de gewone wijze door eieren, waaruit kleine vrij rondzwemmende larfjes geboren worden, die na eenigen tijd een vasten ondergrond opzoeken, om daar tot een groote spons uit te groeien; in de tweede plaats echter door zoogenaamde knopvorming. Daarbij vormt zich dus door uitgroeiïng uit de rest van het lichaam een „knop", die tot een nieuw exemplaar wordt. Gewoonlijk blijft zoo'n nieuw exemplaar óp de oude spons zitten en aldus ontstaan de onregelmatig gevormde knollen en klompen. Maar het gebeurt ook wel eens, en als men het kunstmatig doet gaat het heel goed, dat de „knop" van het moederlichaam gescheiden wordt. Hij is dan in staat zich vast te zetten en uit te groeien tot een zelfstandige spons. Men heeft sponzen zelfs in kleine deeltjes, kleiner dan één exemplaar, verdeeld, ja men heeft ze door fijn gaas heen gezeefd! Wat er niet verloren ging door vijanden, parasieten of andere oorzaken, begon weer op de wijze van een amoebe rond te kruipen om zich bij groepen te vereenigen tot een nieuwe spons! Het herstellingsvermogen, regeneratievermogen zooals men het noemt, is dus wel heel sterk. ✕ Oskar Schmidt heeft nu in Dalmatië proeven genomen, waarbij hij levende sponzen in kleine stukjes sneed en deze met een houten pin bevestigde in met gaten doorboorde kisten, die hij dan op den bodem der zee liet zakken. Wel groeiden de sponzen uit tot steeds grootere exemplaren, maar de boorworm tastte het hout van de kisten aan en de visschers toonden maar weinig belangstelling voor deze rare nieuwigheid, zoodat het slot van de historie is geweest, dat Schmidt zijn proeven heeft opgegeven. Toch schijnt het niet onmogelijk te zijn, dat men er eens toe zal overgaan deze zoo belangrijke industrie, die nu reeds een zware concurrente in de Amerikaansche sponzensoorten heeft, aldus op wetenschappelijke wijze te hulp te komen. ✕ Ook nog voor andere doeleinden wordt de spons verhandeld. Tegen krop was vroeger een uitstekend middel *spongiae ustae*, gebrande spons, wat niet te verwonderen is, wanneer men weet, dat de spons als zoo vele zeedieren veel jodium bevat — en jodium is o.a. een middel, dat men veel aanwendt.

Het bier in het volksleven

DOOR J. H. DELAHAYE

WAT de nectar was voor de goden, dat is voor ons Nederlanders reeds sinds onheugelijke tijden ons glas bier. Dit is zonder twijfel een erfelijke eigenschap; want leerden wij niet reeds op school, dat de Germanen verzot waren op dezen drank, zij het dan ook in eenigszins anderen vorm? ✕ Eigenaardig is het ook, dat het nog steeds de volksdrank bij uitnemendheid is gebleven. Als voorlooper van het bier kan beschouwd worden de meede, welke onze voorvaderen verzwolgen uit drinkhoorns van eerbiedwaardige afmetingen. Hieraan worden wij nog herinnerd door de drinkhoorns, die langen tijd bij de gilden in gebruik bleven, doch die naderhand gaandeweg plaats maakten voor bekers, bij voorkeur vervaardigd uit een stof, door de gildebroeders verwerkt, voor zoover die stof zich leende voor het vervaardigen van een drinkbeker. ✕ De schoenmakers bijvoorbeeld hadden een leeren beker, de timmerlieden een houten, de smeden een ijzeren, enz. ✕ De houten St. Josephbeker van het timmerlieden-gilde te Wijk-bij-Duurstede, dateerend uit het jaar 1678, deed niet onder voor een drinkhoorn, daar hij ongeveer twee liter kon bevatten. Het is dan ook wel een zeer toepasselijk rijmpje, dat in het deksel was gesneden:

Die met één veegh
Deez' kroes maeckt leegh.
Wel voor een man
Passeeren kan.

✕ Nu is een hoorn echter ten slotte een vrij onhandig drinkgereedschap, zoodat men er spoedig toe overging om het bier in steenen potten, tinnen kroezen en ten laatste in glazen te schenken. Voor den minderen inhoud wist men zich schadeloos te stellen door meer „pottekes" te leegen, zoodat de rekening gelijk bleef! ✕ Hoewel de Hollander, en vooral in vroeger eeuwen, nogal wat verdragen kon, werd de maat vaak overschreden. In het begin der 17e eeuw vinden wij dan ook b.v. van de Amsterdamsche korendragers vermeld, dat zij in hun gilde-lokaal aan de oude Brug zoo konden zitten „packbieren", dat zij eindelijk noodgedwongen wel moesten blijven zitten, om de eenvoudige reden dat zij niet meer op hun beenen konden staan en dus onbekwaam waren voor hun werk. ✕ Burgemeesteren van de goede stad Amstelredamme oordeelden het dientengevolge in September 1600 noodig om af te kondigen, dat de korendragers niet meer mochten drinken dan „alleenlick op hun ontbyten ten hoogste een mengelen biers" (een mengelen was een liter). ✕ In dien

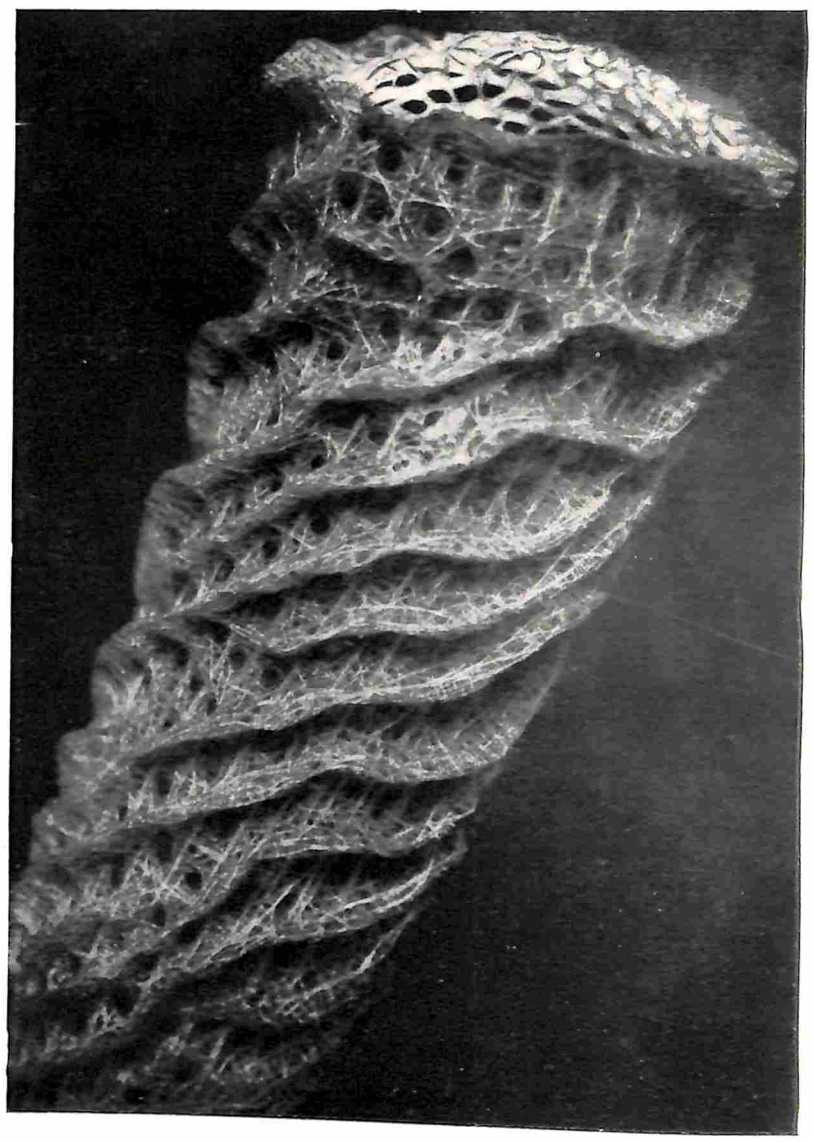

EEN KUNSTWERK DER NATUUR. HET BOVENDEEL VAN EUPLECTELLA IMPERIALIS, EEN GIETERSPONS MET ZEEFPLAAT. MEN ZIET HIER HET FRAAI GEBOUWDE KIEZELSKELET

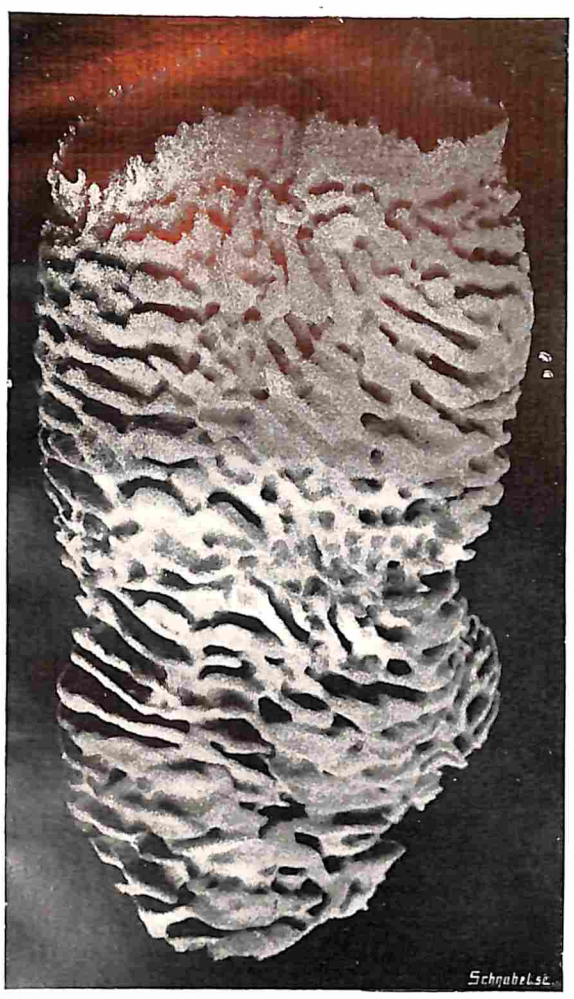

ZAKSPONS, EEN ENKELVOUDIG TYPE MET VELE KLEINE INVOEROPENINGEN EN ÉÉN ZEER GROOTE UITVOEROPENING

tijd gold het zoogenaamde Bremerbier voor het beste. Heeren burgemeesteren, die zoo goed toezicht hielden op het biertje van den minderen man, keken voor zichzelf misschien wel wat minder nauw, als zij achter hun eigenbeker Bremer zaten! ✕ In dien „goeden, ouden tijd" was het gewoonte, dat den vroeden vaderen van stadswege op gezette tijden een vaatje bier werd aangeboden bij wijze van geschenk — vermoedelijk om hun de keel te smeren, als zij zich die droog hadden gepraat op de raadsvergadering. Burgemeesteren nu hadden de voorzorg genomen om te bedingen, dat het . . . Bremer bier moest zijn! ✕ Het zoogenaamde dunbier was goed genoeg voor mindere grootheden, die niet tot den magistraat behoorden, terwijl de gemeene man zich tevreden moest stellen met scharrebier, dat uit dien hoofde niet aan accijns was onderworpen. ✕ Vandaar, dat de meid uit Hooft's „Warenar" tegen den knecht, die graag eens van den bruidswijn had geproefd, schamper zegt: „Kal (praat) jy hier van bruidswyn? Vraegh na bruids-scharrebier!" ✕ Een ander soort gerstenat, dat hier eveneens sterk in trek was, heette Hamburger bier, naar de plaats van herkomst. Wij vinden er van vermeld, dat zelfs de schooljongens er op werden onthaald. Gelukkig vond dit slechts eenmaal per jaar plaats, namelijk op den Zaterdag vóór Paschen — naar, wij hopen: nà schooltijd! ✕ Elke stad van eenige beteekenis had haar „bierkaai", waar het buitenlandsche bier moest worden gelost. Doch ook in het land zelf ontbrak het niet aan bierbrouwerijen. ✕ Van het binnenlandsche bier mocht vooral het Delftsche zich in een goeden roep verheugen. Het was buitengewoon krachtig en smakelijk. Van de kracht getuigt de spreekwijze uit dien tijd: „van den Delftschen hond gebeten zijn", hetgeen beteekende, dat iemand zooveel had gedronken, dat hij niet meer op zijn beenen kon staan. ✕ De Delftsche magistraat nu hield er een afdoende, maar zeer wederrechtelijke manier op na, om de brouwerijen binnen de muren dier veste voor concurrentie te beschermen. Zoodra men er de lucht van kreeg, dat ergens in de nabijheid een nieuwe brouwerij was opgericht, zond het stadsbestuur — waarin vermoedelijk de noodige brouwers zitting zullen hebben gehad! — eenvoudig een troep gewapende mannen uit, die de gebouwen te vuur en te zwaard verwoestten en, als het kon, al de gereedschappen, waarop zij de hand konden leggen, naar hun stad medenamen, ten eigen gebruike. ✕ Dat het bier in ons land steeds de volksdrank bij uitnemendheid is geweest, en ook gebleven, blijkt wel het best uit de tallooze spreekwoorden en gezegden, die er mede in verband staan of er aan zijn ontleend. Ten deele zijn deze wel is waar in onbruik geraakt, doch vele komen nog heden ten dage in de spreektaal voor. ✕ Van de niet meer gebruikelijke noemen wij „biervlieg" voor dronkaard, in tegenstelling met een „drinckebuuk" of een „packebier", die zich niet zoozeer een roes dronk, doch de gewoonte had om wat lang „an de banck" (in de herberg) te blijven zitten plakken. ✕ Bij de meeste gilden werd het gildemaal betiteld met den naam van „gildebier" — wel een bewijs, dat er niet alleen stevig gegeten, maar ook en niet minder stevig gedronken werd, en wel hoofdzakelijk bier. Was een nieuw huis onder de pannen, dan werd den werklieden een „pannebier" aangeboden. ✕ Het woord „hanebier" is afkomstig uit den tijd, dat men de gewoonte had om twee hanen te laten vechten voor de deur van een jonggehuwd paar, om te zien, wie in het jeugdige huishouden de baas zou zijn (van de twee hanen stelde namelijk de eene den man, de andere de vrouw voor). Dit werd na afloop beloond met een „hanebier". Men zegt, dat dit altijd veel ruimer uitviel, als het haantje van de vrouw de overwinning had behaald . . . ✕ Bij de aanzegging van een huwelijk werd nooit verzuimd om te vermelden, hoeveel tonnen „bruidsbier" er voor de gasten waren aangeschaft. Het schieten in de straat, waar de bruid woonde, werd door den vader van het meisje beloond met een „buksebier". ✕ Bij vermeerdering van het gezin werden de gezamenlijke buurvrouwen getracteerd op een „kinderbier". ✕ Tot zelfs sterfgevallen werden aangegrepen als een gelegenheid om zich „de keel te smeren". Eerst was er een „doodsbier", daarna een „groevebier". Het duurde soms zoo lang, eer de treurende achtergeblevenen zich over hun verlies hadden getroost, dat deze troostbieren een week of zelfs nog langer aanhielden. ✕ Om aan deze overdreven droefheid, die blijkbaar alleen in bier verdronken kon worden, een einde te maken, vaardigde de overheid een ordonnantie uit, waarbij werd bepaald dat men alleen den avond na de begrafenis ter „troestelbiere" zou gaan. Dat vonden de vroede vaderen welwijselijk voldoende. Wie dan nog niet genoeg getroost was, kon het op eigen gelegenheid op een andere manier probeeren.

WHISTLER, de bekende Engelsche schilder, was eens in een proces gewikkeld. De president der rechtbank vroeg hem: „Zoudt U den juryleden duidelijk kunnen maken, wat Kunst is?" Whistler klemde zijn monocle in het oog, keek de juryleden één voor één aan, schudde het hoofd en zeide, zich tot den president keerend: „Neen."

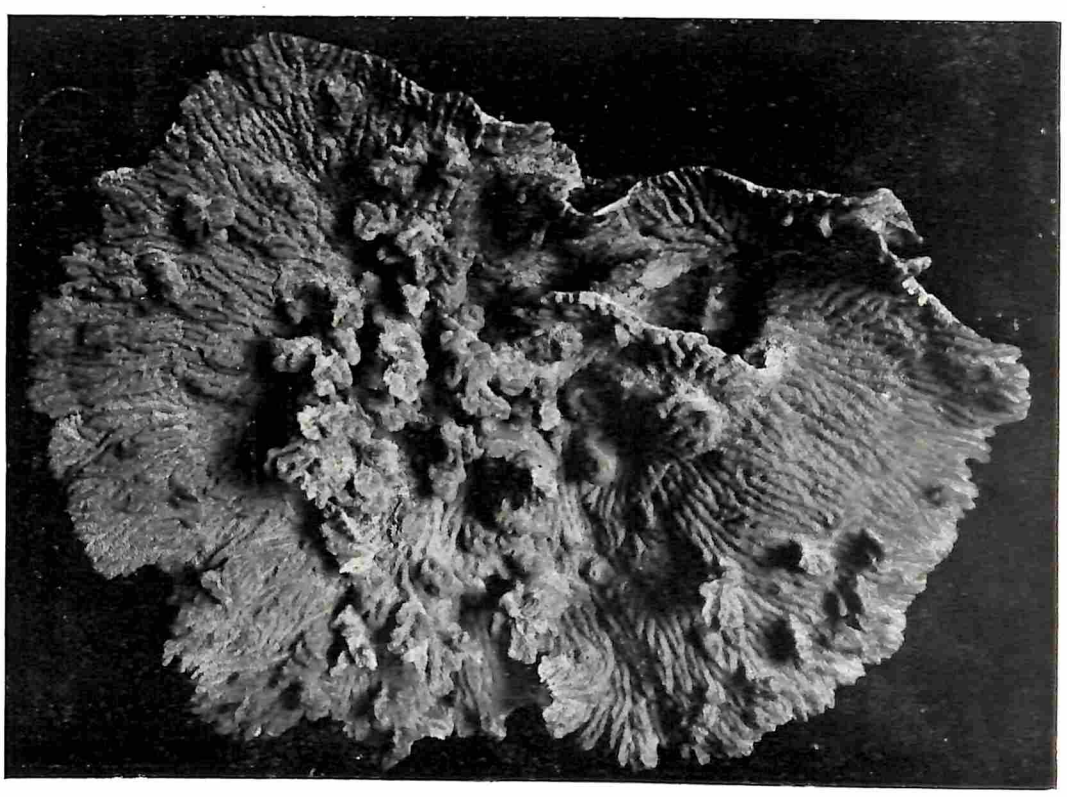

FOSSIELE SPONS, ZOOALS MEN ER SOMS IN DE GESTEENTEN AANTREFT

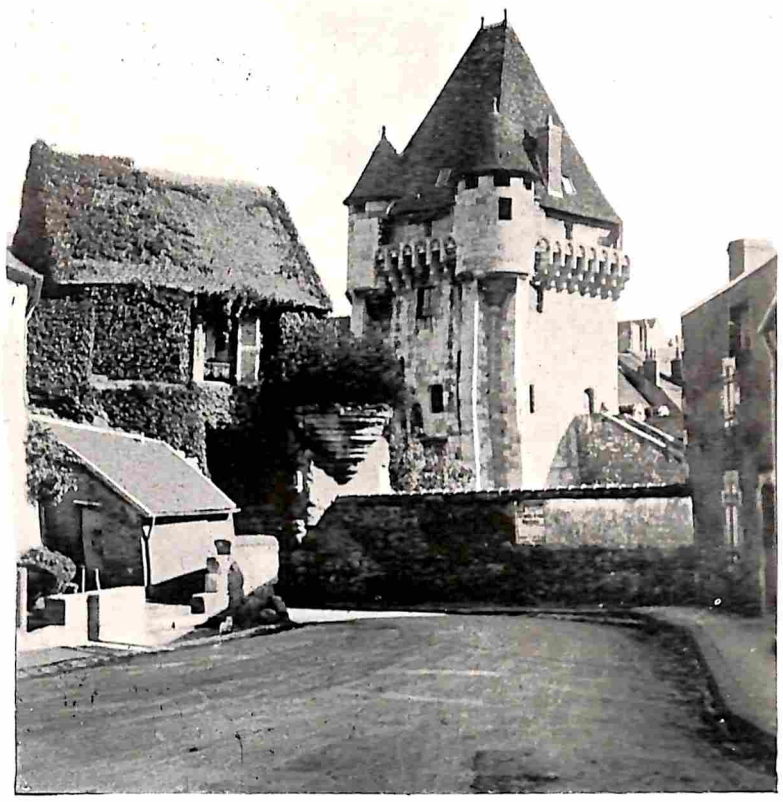

DE PORTE DU CROUX TE NEVERS VAN DEN BUITENKANT GEZIEN

Vlucht naar het Zuiden

DOOR DAVID TOMKINS

ER komt een tijd van het jaar, waarin de zwaluwen vertrekken en de quitantie van het Nut wordt aangeboden. ✕ Zoo oppervlakkig beschouwd is er dan nog niets bijzonders aan de wereld te zien: de boomen staan volop in blad, de schoolkinderen zitten met belangstelling naar nieuwe vakken te luisteren, de glazen stopflesschen met zoute drop in de drogistenwinkels doen onwennig aan. En toch — toch is het soms, of een zekere beklemming, een vluchtig visioen van het halfduister uit het rijk der Nevelingen, een onmiskenbaar voorgevoel van een oneindig lange, eentonige werkperiode den huisvader in het midden van September overvalt. ✕ Wild springt hij op van zijn inmiddels weer met berusting bezetten bureaustoel — hij kijkt naar buiten, hij ziet de zon aan een wolkeloozen hemel, hij hoort zomergeluiden. In zijn hart zingt een weemoedige, ietwat opstandige melodie: einmal noch wandern, eh'es vorbei; einmal noch reisen, munter und frei! — lang is niet noodig, een dag of vier, vijf (de quitantie van het Nut wordt dagelijks door andere gevolgd) . . . en let eens op, of hij den sneltrein naar Parijs neemt, om door een laatste, cordate, geestelijke opfrissching zich op gepaste wijze voor te bereiden op de druilerige, mistige Hollandsche winternamiddagen. ✕ Neen, lezer, dat knipoogje omtrent Parijs is misplaatst — ik ga er niet verder op in. Parijs is ons dit keer slechts een pleisterplaats voor één nacht. Jammer misschien, want de stad is nog volop in de aantrekkelijkheden van het zomerseizoen: de slanke obelisk van Luxor op de Place de la Concorde en de albasten fonteinschalen op het Rond-Point zijn sprookjesachtig verlicht. ✕ Neen, we vluchten verder, want dat is juist de bekoring: opeens een paar dagen rondwandelen in een stad, die nu niet zoo algemeen bekend is en toch waarborgen biedt voor interessante observaties op verschillend gebied. ✕ Daar gaat het dan in razende vaart met de P.L.M. naar het centrum van Frankrijk, naar Nevers! ✕ Vier uur lang dansen en wiegen we op de gemakkelijke leeren kussens; slechts grootere plaatsen als Melun, Montargis en Gien worden een kort oponthoud waardig gekeurd. Gedurende de laatste helft van de reis vergezelt ons rechts een soort van flinke beek, zou men zeggen, in een breed bed van grint en zandbanken. Dat is de Loire, die het na den langen, drogen zomer qua rivier jammerlijk heeft moeten afleggen. ✕ Nevers! ✕ De eerste merkwaardigheid krijgt ge in 't oog, door buiten het station dadelijk rechtsaf te slaan. Na een paar bochtige straten rijst daar een visioen op uit de Middeleeuwen: het is een van de weinige gespaard gebleven ingangen van een versterkte stad uit de XIVde eeuw! In zijn „Dictionnaire raisonné de l'Architecture français" wijdt Viollet le Duc uitvoerig uit over dit zeldzame bouwwerk, waarvan de hoofdtoren, de Porte du Croux, van 1393—1398 geconstrueerd werd. Onder het dak ziet men den krans der zoogenaamde machicouli's, van onder open en dienende om de aanvallers aan den voet van den toren met pijlen te beschieten of met steenen te verpletteren. De vierkante opening in het voorste torentje geeft de plaats van den uitkijkpost aan. Van de oorspronkelijke ophaalbrug zijn alleen een drietal lange, verticale groeven in den voormuur over. ✕ Komende van buiten passeert men dus eerst het links op de photo zichtbare voorwerk, waarna de weg met een „elleboog" naar rechts draait, om daarna onder de Porte du Croux door te loopen. De vijand, die het voorwerk geforceerd had, bevond zich dus in een „zak" waar hij gemakkelijk in de flank kon worden bestookt. Alle détails van de oorspronkelijke verdedigingswijze vindt men op een bronzen plaat, die in een der muren is gemetseld. ✕ Hoe vredelievend de tegenwoordige toestand hier ook moge zijn, de niets kwaads vermoedende vreemdeling heeft toch kans, gevangen en lichtelijk geplunderd te worden, vooral als er dames tot zijn gezelschap behooren. Tusschen de beide poorten namelijk is in een oud huis de bekende „manufacture de faïence" gevestigd, die buitengewoon smaakvol gekleurd aardewerk verkoopt, met den groenen strik (noeud vert, als woordspeling) als handelsmerk. Een tweede merkwaardigheid van Nevers is het vroegere Palais Ducal, thans gerechtshof. Het is hoog gelegen, althans boven de stadsmuren en van het ruime voorplein af kan men den loop van de Loire tusschen velden en landerijen door volgen tot aan den horizon toe. De voorgevel is rijk versierd met beeldhouwwerk, het doet eenigszins vreemd aan, hier tusschen jachttafereelen uit het leven van den heiligen Hubertus, opeens de welbekende Duitsche sage van den Zwanenridder te zien uitgebeiteld. Er is geen twijfel mogelijk: daar zit Lohengrin met zijn paard naast zich en zijn schild, hangend aan een lans op de voorplecht, in een bootje, getrokken door een zwaan! ✕ De reden is niet ver te zoeken: in 1504 huwde de erfdochter van Nevers, Marie d'Albret, met Engelbert van Kleef: het huis Kleef of Clèves beweerde, Lohengrin tot stamvader te hebben. ✕ Er hangt in de geschiedenis een romantisch waas om de „princesses de Clèves". Niemand beter dan een modern Fransch dichter kan ons dit doen beseffen. Luisteren we dus naar Achille Millien, waar hij de gedachten

DE PLACE DE LA CONCORDE TE PARIJS, GEZIEN VAN DE CHAMPS ELYSÉES

weergeeft van een eenzamen droomer, die het paleis van de hertogen van Nevers bezoekt als de geluiden van den dag zijn verstorven en de rijzende maan dit historisch plekje grond beschijnt:

Ici vous régniez, duchesses de Clèves.
Reines de beauté, fleur de votre temps.
Les siècles vont vite et la vie est brève:
Vous êtes pour nous figure de rève.
Où donc êtes-vous, o belles de Clèves?
Où sont les lilas des derniers printemps?

Mais sous la laideur de l'ère actuelle,
Le nimbe d'amour que leur front porta
D'un éclat vivant toujours étincelle...
Marie, Catherine et toi, la plus belle,
Toi, que le poète a faite immortelle
Duchesse „aux yeux verts" que Ron-
[sard chanta!

En dan is er nog de heldin van den beroemden zielkundigen roman van Madame de Lafayette, „la Princesse de Clèves", het boek, dat omstreeks 1660 een heele ommekeer teweegbracht in de litteratuur van den tijd. Nog een vrouwefiguur, zij het dan op geheel ander terrein, maakt een bezoek aan de oude hoofdstad van het land van Nivernais loonend: het is Bernadette Soubirous, de maagd van Lourdes. Niet algemeen bekend is, meen ik, dat zij te Nevers begraven ligt. Wanneer men de Avenue Clemenceau recht tegenover het station ten einde loopt, komt men op de place Carnot, die aan één zijde begrensd wordt door het stadspark. Een weg door dit park voert naar het nonnenklooster van Saint-Gildard. Op de binnenplaats van dit klooster staat een beeld van Bernadette, dat bijzonder fraai van expressie is. Rechts hiervan is de kapel, die het stoffelijk overschot bevat en die in de toekomst wel een drukbezochte bedevaartplaats zal worden. Men ziet er in een glazen, rijk met goud versierde kast, een levensgroot beeld van Bernadette op haar sterfbed. Wie van kerk-architectuur houdt, kan zijn hart ophalen aan twee bewonderenswaardige bouwwerken: de kathedraal Saint-Cyr, die uit de dagen van Karel den Groote stamt, merkwaardig vooral door de vele waterspuwers in den vorm van chimera's en de kerk St. Etienne, die een der schoonste voorbeelden van den Romaansch-Byzantijnschen stijl is. Dit zijn eenige indrukken van Nevers, la ville pointue, zooals ze vroeger heette naar het schier ontelbaar aantal klokketorens, dat de bezoeker zag, die de stad naderde van over de oude, grijze Loirebrug. Torens, die hun eigen vertrouwde namen hadden in den volksmond: La Grande-Gueularde, la Sermonnière, la Long-Diseuse, la Babillarde. Ze bestaan sinds lang niet meer, maar toch voelt de toerist op zijn terugreis, dat hij contact heeft gehad met een roemrijk, veel bewogen verleden, van waaruit de namen der machtige geslachten van Dampierre, van Bourgogne, van d'Albret en van Clèves niet als enkel ijdele klanken tot hem komen. Kan het ook anders, waar een der gebeeldhouwde deviezen op het hertogelijk paleis luidt: Ils ont une force de flamme et une origine céleste?

HET STANDBEELD VAN BERNADETTE SOUBIROUS TE NEVERS

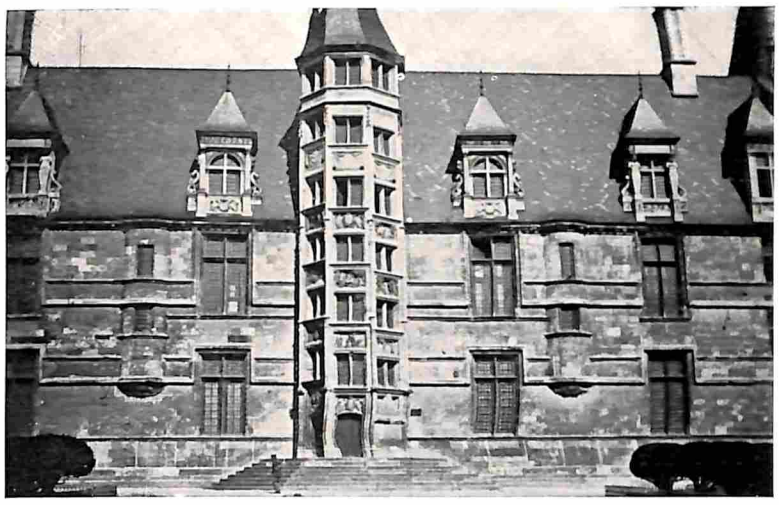

GEDEELTE VAN HET PALEIS VAN DE PRINCESSES DE CLÈVES TE NEVERS

Fraai bloeiende Vetplanten

DOOR L. SPRUIT

ECHEVERIA RETUSA HYBRIDA

HOE wonderlijk is het toch eigenlijk gesteld met de jaargetijden in het kweekersvak! Wie kan nu nog de grens aangeven van „zomer" en „winter"? Niemand, denk ik zoo. Meer en meer is onder de leeken de behoefte ontstaan — en de arbeid van de kweekers reageert altijd heel zuiver op de vraag van het publiek — naar bloeiende planten, óók in het koude jaargetijde. Tulpen, Hyacinthen, Narcissen? Al in December te krijgen, Mevrouw. En, als u wilt, ook Amaryllis, Calla, zilverdonzige wilgenkatjes, en de gouden balletjes van Acacia (meestal abusievelijk Mimosa genoemd). Cyclamen, Azalea's, Begonia's .... een oneindige verscheidenheid van winterbloeiende, vervroegde, vertraagde, uit geprepareerde bollen gekweekte, door duizend kunstgrepen in bloei gekregen gewassen .... die tegenwoordig hoe langer hoe meer binnen het bereik van het groote publiek komen, zoodat, practisch gesproken, bijna geen huisgezin meer zonder bloemen behoeft te zijn, ook in den winter. Hetzelfde zien we in de Vetplantenwereld. Ook hier de neiging, het bloemlooze tijdperk te laten verdwijnen. Niet door geforceerde cultuur, hetgeen ook moeilijk gaan zou bij een artikel, dat zóózeer is aangewezen op potcultuur door liefhebbers (want men komt heel weinig Succulenten-bloemen als losse snijbloemen tegen in de winkels), maar door het in den handel brengen van winterbloeiende soorten. Is een plant eenmaal zóó aangelegd, dat hij des winters bloeien wil, dan wordt het vanzelf een welkom en goed handelsartikel, want de Vetplanten-liefhebber zal zich dan zoo'n plant aanschaffen en er jaren lang plezier van hebben. Hier wordt dus de gewenschte bloei-in-den-winter niet verkregen door ingrijpen in de natuurlijke groeiwijze, maar door het zoeken naar nieuwe, bruikbare soorten. Dat geschiedt door eindeloos kruisen, veredelen, experimenteeren met reeds bekende, winterbloeiende soorten en nieuw-geïmporteerde .... totdat er weer een nieuwe aanwinst aan de markt komt, een vreugde voor den winner en den kooper beide, want wát is prettiger dan een goed nieuw artikel te verkrijgen en wát aangenamer, dan weer 'n plant te kunnen koopen die wat kleur en bloei brengt in het groen van de wintersche Succulenten-collectie? De foto op de volgende blz. toont u zoo'n aanwinst, al is zij ook niet direct van het laatste jaar afkomstig. Het is de Echeveria retusa hybrida, een kruising, zooals de naam al aangeeft. De oude, winterbloeiende Echeveria retusa werd als zaaddraagster genomen, en daarop bracht men stuifmeel van Ech. metallica grandis, een mooie vorm van de gewone welbekende Ech. metallica. Het resultaat was een buitengewoon sterke, forschgroeiende en zeer rijk bloeiende plant met 40—50 cm lange, sterke bloemstengels en aan 't einde daarvan de bloemhoofdjes vol mooi wijd openstaande kelkjes in oranje of karmijnroode tinten, die bij kunstlicht feitelijk op hun allermooist zijn, doordat ze dan een zeldzaam diepen en warmen gloed verkrijgen. Een

volwassen plant maakt gemakkelijk 3 tot 5 bloemstengels tegelijk, die witbewaasd zijn en kleine, vleezige blaadjes dragen. De plant zelf vormt een groote rozet van vleezige, grijsgroene bladeren. ✕ In tegenstelling met verreweg de meeste Succulenten, moet Ech. retusa hybrida juist in den winter, tegen en tijdens den bloei, goed water hebben. De andere, die 's zomers bloeien, hebben juist in deze maanden hun rusttijd. Zoodra de bloemstengels zich beginnen te ontwikkelen, kunnen wij wat meer water gaan geven en na den bloei geven wij de plant weer wat rust, en zetten hem koeler. Wanneer dan de zomer komt, kan hij gerust een flinke buitenkuur doen: de bloei zal er in den daaropvolgenden winter ééns zoo rijk door zijn! ✕ Wie niet alleen in zijn Vetplantenhoekje, maar ook in de huiskamer van den bloei wil genieten, kan de bloemstengels afsnijden; mits niet te warm gezet, blijven de klokjes weken lang goed en zijn vooral 's avonds onder de lamp heerlijk mooi van kleur. ✕ Echeveria retusa hybrida kan uitstekend gezaaid worden, omdat men uit zaad allerlei ongewone schakeeringen kan verwachten. Wij nemen dan een pot, gevuld met oude bladaarde, wat fijne klei, scherp zand en fijne stukjes houtskool dooréén; daarop wordt het fijne zaad gestrooid en, zonder door aarde gedekt te worden, met een rafraichisseur even overneveld. De pot wordt daarna met 'n glasruit afgedekt en op een temperatuur van 70 gr. Fahrenheit in de kas gehouden. Om te zorgen dat er boven het zaad een warm-vochtig laagje lucht blijft (hetgeen de ontkieming bevordert), laten we een paar cm ruimte tusschen glas en grondoppervlak. De grond wordt door nevelen geregeld even vochtig gehouden en wanneer de plantjes opgekomen zijn, worden zij verspeend, en langzamerhand kouder gezet. Totdat zij des zomers in den kouden bak terecht komen. Na één seizoen is zoo'n plantje wel voldoende afgehard om voortaan 's zomers in de open lucht buiten te staan, op een zonnig plekje. Tegen het najaar gaan alle Vetplanten, dus ook Ech. retusa hybr., weer naar binnen. Dan krijgt de plant een plaatsje in de koude kas, waar licht en lucht ruimschoots kunnen toetreden. Blijven de planten in de koude, dan zal de bloei in Januari beginnen; in de warme kas gebracht, dragen zij reeds met Kerstmis hun oranje-roode klokjes. ✕ Wie echter geen gelegenheid heeft om de plant uit zaad te kweeken, kan van een gekocht exemplaar eveneens jaren lang plezier hebben. Een sterke plant maakt in den loop van den tijd zijscheuten, die ook weer tot bloeibare planten kunnen worden opgekweekt. Men denke er steeds aan, de potten goed te draineeren.

Foto van Tuberg en ECHEVERIA RETUSA HYBRIDA

DE SNOEIERS

HET is een grijze wintermorgen. Er hangt wat mist over het water, en door de kale takken van de boomen. Het waait niet, het regent niet, de zon schijnt niet, het doet niets. Het licht is zóó diffuus, dat de dingen geen schaduw hebben, en egaal van kleur in den somberen dag staan. ✕ Er ligt nog ijs in de gracht. Het schijnt zich onafzienbaar ver uit te strekken. Het is een geweldige vlakte, die reikt tot een fabriek met hooge schoorsteenen en een paar zware boomen. ✕ Het plantsoentje is troosteloos op zoo'n morgen. Hier en daar hangt nog een vergeten blad aan een tak, een boompje heeft nog wat roode besjes bewaard, de grond is bedekt met turfmolm en met dennetakken. ✕ Maar daar klinkt het geklik van de snoeimessen. Twee mannen zijn zwijgend aan den arbeid. Ze dragen grijze wanten, en hun schaar met den krommen, scherpen bek zoekt door de takken, en knipt — knap, knap — het doode en overtollige hout uit het boschje. ✕ Ik blijf even staan. Hier leeft iets. Hier is tenminste iets te doen en te kijken. De takken tuimelen op den grond, de dunne twijgjes zinken zachtjes tusschen de heesters door. Er is een geritsel van de werkende mannen en het vallende hout. ✕ Maar dan begin ik mij te realiseeren, dat het voorjaar niet ver af is. Straks kroest het loof weer uit de boomen, en worden de tulpen in mijn tuintje blij als roode vlaggen, straks is de zon warm en wordt de lucht parelend blauw en diep als de zee: straks . . . . ✕ Ja, er zitten warempel al knoppen in de heesters. Groote knoppen, die op den eersten den besten voorjaarsdag zullen uitloopen. De scharen knippen in de takken om, en bijten links en rechts de stukken af. Maar dit is de ouverture. En zelfs op dezen triesten winterdag is er het geruisch van de lente, haar adem, haar onmiddellijke nabijheid. De snoeiers in het kleine plantsoentje. Ws.

RUBINSTEIN hield eens op een hofconcert te Sint Petersburg midden in zijn spel op, daar de Tsaar er geen been in zag zich op luiden toon met zijn omgeving te onderhouden. Na een pijnlijke stilte zeide Rubinstein met fijne ironie: „Wanneer mijn Keizer spreekt, moet ik zwijgen."

Het familiestuk

(*Slot van bladz. 39*)

EN zijn gezicht vertrok zich boosaardig terwijl hij zijn aanloop nam en zijn dierbaren neef een slag toebracht, onmiddellijk gevolgd door den vierden, eer Jan zelfs den tijd had gehad om op te springen. Want opspringen, dàt deed Jan! Buiten zich zelf van woede en pijn: „Loop naar den duivel met je heele rek met pijpen!" brulde hij luid vloekend, „voor een grapje ben ik gevoelig, maar dit hier is me al te barbaarsch! Voor wat zie je mij wel aan?" ✕ „Voor hetgeen je bent. En dit is heelemaal geen grapje; als je 't weten wilt noemen we dit een weddenschap, en die weddenschap heb jij verloren!" ✕ Een tijdlang keek Jan zijn gastheer diep verslagen aan, ging toen zwijgend de kamer uit en waggelde naar buiten. Door het raam zag Steven hoe neef Jan zich in zijn landauer liet vallen, om onmiddellijk weer als een veer van de zitting op te springen, alsof hij op een gloeiende kachel was terecht gekomen. Op zijn hurken, zich steunende op beide banken, aanvaardde hij de terugreis. ✕ Steven draaide met een gevoel van voldoening het roer weer in den kop van een mooie pijp, die met een kunstig gestoken druiventros versierd was, stopte die pijp met geurige tabak, stak er den brand in en ging vergenoegd op den drempel staan. Het rijtuig van zijn neef was in de verte als een notedop nog zichtbaar. ✕ „Jij hebt je verdiende loon gehad, baasje!" constateerde Steven met innerlijke voldoening. „Het eenige wat me spijt is, dat ik je óók nog niet den vijfden slag heb kunnen toedienen. Maar. . . . . een kwade pijp heb je toch aan mij gerookt!"